

גיליון מס' 32

מסכת שבת דפים קנ"ו-קנ"ז; מסכת עירובין דפים ב'-ו'

י"ט-כ"ה מנחם אב, שבוע פרשת ראה, תש"פ

הגדרת רשות הרבים

(עירובין 1 ע"א-ע"ב)

רשות הרבים היא מקום שרוחבו 16 אמות (כ-8 מטרים), היא איננה מקורה ואיננה מוקפת מחיצות. הדרך היא מפולשת מעיר לעיר או באותה עיר מצד לצד ללא מחיצות. רש"י בסוגיה ובמקומות נוספים הזכיר גם שרשות הרבים היא מקום שעוברים בו 60 רבוא, כמו שהיה במדבר. לדבר יש השלכה הלכתית משמעותית. אם 60 רבוא זה חלק מההגדרה של רשות הרבים אז רחוב ברחובות כיום אינן נחשבים רשות הרבים אלא כרמלית. אך אם אין התנאי הזה נדרש, אזי רוב הרחובות הרחבים דינם כרשות הרבים. ברשות הרבים אסור לטלטל, ולא ניתן לערב עירוב חצרות. ענין זה שנוי במחלוקת ראשונים גדולה מאד. ענין בעיקר במה שקשור לתנאי של 60 רבוא כחלק מהגדרת רשות הרבים לענין שבת.

עירובין 1 ע"א-ע"ב

תנו רבנן: כיצד מערבין דרך רשות הרבים - עושה צורת הפתח מכאן, ולחי וקורה מכאן. חנניה אומר: בית שמאי אומרים: עושה דלת מכאן ודלת מכאן, וכשהוא יוצא ונכנס - נועל. בית הלל אומרים: עושה דלת מכאן, ולחי וקורה מכאן. ורשות הרבים מי מיערבא? והתניא: יתר על כן אמר רבי יהודה: מי שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים - עושה לחי מכאן ולחי מכאן, או קורה מכאן וקורה מכאן - ונושא ונותן באמצע. אמרו לו: אין מערבין רשות הרבים בכך. וכי תימא: בכך הוא דלא מיערבא, הא בדלתות מיערבא. והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ירושלים, אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים! ואמר עולא: הני אבולי דמחוזא, אילמלא דלתותיהן ננעלות - חייבין עליהן משום רשות הרבים! - אמר רב יהודה: הכי קאמר, כיצד מערבין מבואות המפולשין לרשות הרבים - עושה צורת הפתח מכאן, ולחי וקורה מכאן.

רש"י [וכן: רש"י עירובין נט ע"א ד"ה עיר של יחיד]

רשות הרבים - משמע רחב שש עשרה אמה, ועיר שמצויין בה ששים רבוא ואין בה חומה, (או) שהיה רשות הרבים שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש, דומה לדגלי מדבר. ...אבולי דמחוזא - שערי העיר מכוונים זה כנגד זה, והיו בה ששים רבוא.

תוספות עירובין 1 ע"א ד"ה כיצד

כיצד מערבין דרך רה"ר - פ"ה רה"ר רחב י"ו אמות ומפולש משני צדדים משער לשער ומצויין בה ששים רבוא. וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס' רבוא. וקשה לר"ת דבשבת בפ' הזורק (ד' צח.) אמר דעגלות הוו תחתיהן וביניהן רה"ר ותחתיהן לא היו ס' רבוא? ואומר ר"י דמ"מ דרכן היה לצאת ולבא באותו דרך. ועוד הקשה בדגלי מדבר הוו טף ונשים לאין מספר, וכן קשה מערב רב? ויש לומר דלא גמרי' ממשכן אלא מילתא דכתיבא במספרם.

- הסבר את קושיות התוספות על רש"י ואת התשובות.
- ע"פ תוספות, מי נכלל בתוך המספר 60 רבוא?

הרמב"ם לא ציין את התנאי של 60 רבוא.

רמב"ם הלכות שבת פרק יד הלכה א

...איזו היא רשות הרבים? מדברות ויערים ושווקים ודרכים המפולשין להן, ובלבד שיהיה רוחב הדרך שש עשרה אמה ולא יהיה עליו תקרה.

בשולחן ערוך כתב את שתי הדעות, והמשנה ברורה בביאור הלכה ציין לפוסקים רבים שסוברים כמו הדעה הראשונה ולפוסקים רבים שסוברים כמו הדעה השניה:

שולחן ערוך אורח חיים סימן שמה סעיף ז

איזהו רשות הרבים, רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה, ואפי' יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער (ואין דלתותיו נעולות בלילה) (טור) הוי רשות הרבים. ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים.

משנה ברורה סימן שמה ס"ק כג

ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא וכו' - סבירא להו דגם לזה בעינן דומיא דדגלי מדבר שהיו ששים רבוא ואף שהיה שם עוד ערב רב ונשים וטף לא חשבינן אלא מה שנמצא בכתוב בפירוש. ולענין הלכה מדעת המחבר דכתב דעה זו רק בשם יש אומרים משמע דלהלכה לא סבירה ליה כן. ומכל מקום אין בנו כח למחות ביד הסומכין על דעה זו. דדעה זו גם כן לא דעת יחידאה היא כמו שכתבתי בביאור הלכה וכן צדדו כמה אחרונים. וכל בעל נפש יחמיר לעצמו ועיין בסימן שס"ד במשנה ברורה סק"ז ובביאור הלכה כאן ושם.

ביאור הלכה סימן שמה ד"ה שאין ששים

ועתה נבוא להתבונן אודות מה שכתבו המגן אברהם והטורי זהב דרוב פוסקים סבירא ליה כהיש אומרים. הנה באמת כפי מה שהעתיק הבית יוסף בקיצור נמרץ את עקרי השיטות דימו הם שרק אלו הם החולקים בזה [וכונת הב"י היה כיון שאנו מוצאים כמה מגדולי הראשונים שמחמירין בזה ע"כ בודאי עכ"פ נכון להחמיר] אבל כאשר חפשנו דבר זה בפוסקים מצאנו עוד הרבה מגדולי הראשונים המחמירים בענין זה. אכן מתחלה אחשב דעת המקילין בזה: ראשון לכולם הביא זה בשם בה"ג [ואינו בבה"ג שלפנינו], ורש"י בעירובין [דף ו' ודף נ"ט], וסמ"ג [=ספר מצוות גדול], וסמ"ק [ספר מצוות קטן], וספר התרומה, ורבינו מאיר, ורוקח, ותוספות פרק במה אשה [ולר"י משמע שם דלא פסיקא ליה כולי האי דבר זה], והרא"ש פרק א דעירובין, והאור זרוע, והטור ורבינו ירוחם. אכן לעומת זה יש הרבה שסוברין שרשות הרבים הוא מן התורה כשרבים בוקעין במקום הזה אם הוא מפולש, ולא בעינן [=צריך] ששים רבוא. הלא המה: הרמב"ם, ור"ת, והרמב"ן, והרשב"א, והריטב"א, והרב המגיד [=מגיד משנה על הרמב"ם], הר"ן [רבנו ניסים] בפרק במה אשה, והגהת מרדכי במסכת שבת, והרשב"ם ... וכן ר' אליעזר ממיץ בספר יראים שלו ... ועיין בספר גאון יעקב שכתב בשם הגר"א ז"ל ג"כ המחמירין.

מכל זה מוכח שיש להחמיר כדעה הראשונה [אך במקום שיש עוד צד להקל יש לסמוך על הסברא אחרונה כ"כ א"ר עיי"ש] ומ"מ אין בנו כח למחות ביד המקילין שהם סומכין על הפוסקים העומדים בשיטת בה"ג ורש"י הנ"ל. אבל כל ירא שמים בודאי יש להחמיר לעצמו דבזמנינו יש גם כן רשות

הרבים מן התורה וממילא אין לסמוך על עירוב של צורת הפתח דבעינן דוקא דלתות וכמו שנתבאר הכל לקמן בסימן שס"ד.

[רשימה רחבה יותר של פוסקים לכאן ולכאן, ראה: הרב משה לוי, מנוחת אהבה, חלק ג, עמ' שיב-שיז]

הקריאה להחמיר ולא לסמוך על עירוב צורת פתח בערים כיום, לא התקבלה ע"י כל הפוסקים.

הרב יחיאל מיכל אפשטיין, ערוך השולחן אורח חיים סימן שמה סעיפים טז-יח

וכתב רבינו הב"י בסעיף ז' די"א דכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים עכ"ל... וע"פ שיטה זו הוי כל היתר עירובין שבמדינתנו, מפני שבכל הערים שלנו אין ס' רבוא עוברים ואינם כרשות הרבים ולכן מועיל בהם צורת הפתח. דלשיטה ראשונה כיון דרחובות שלנו רחבים ט"ז אמה אין שום היתר דהם רשות הרבים גמור וצריכים דלתות ושיהא ננעלות בלילה כמ"ש. והנה מפרשי הש"ע כתבו דרוב הפוסקים סוברים כשיטה זו [ט"ז סק"ו ומג"א סק"ז]. האמנם אחד מהגדולים בדור שלפנינו הרעיש העולם על העירובין שלנו והראה בעליל שהאוסרים הם הרבה יותר מהמקילים, אך מפרשי הש"ע לא ראו כי לא נדפסו בימיהם. ... אבל עכ"פ מה מועיל האריכות אחרי שהעירובין נתפשטו ברוב ערי ישראל הרבה מאות שנים מקודם ורק על סמך היתר זה וכאלו בת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם באנו לעכב לא לבד שלא יצייתו אלא נראה כמשתגעים שדבר זה נתפשט בכל ישראל ובפוסקים, דהאידינא אין לנו רשות הרבים רק בערים ספורות והגדולות בעולם, כמו ערי מלוכה שיש בהם ס' רבוא אבל לא בערים שלנו. ויען כי מצוה וחובה ללמד זכות על כלל ישראל לכן שמתי את לבי להמציא איזה היתר כמו שנבאר בס"ד. (רשות הרבים היא רק כשיש בעיר רשות הרבים אחת, מפולשת, וכל המבואות שהיו גדורות משלושה צדדים פתוחות לה).

• מה הסיבה שערך השולחן טען שאין כיום רשות הרבים מהתורה?

הרב עובדיה יוסף עסק רבות בסוגיה זו, ולהלן חלק ניכר מתוך תשובה ארוכה בענין זה שם הוא עסק בדברי פוסקים שונים בנוגע להגדרת רשות הרבים לענין שבת.

הרב עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר חלק ט - אורח חיים סימן לג

נשאלתי אם אפשר לנו הספרדים שקבלנו הוראות מרן הש"ע, לסמוך על העירוב של צורת הפתח כנהוג, ולהוציא ולהכניס בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים.

(א) והנה ידועה מחלוקת האחרונים בדעת מרן אם יש דין רשות הרבים במקומינו. כי מרן הש"ע (סי' שמה ס"ז) כתב, איזו היא רשות הרבים, רחובות הרחבים ט"ז אמה, ואינם מקורים, ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים. וידוע שכל מקום שיש סתם ויש אומרים בש"ע הלכה כסתם. אולם בש"ע (סי' שג ס"ח) כתב, והאידינא נשי דידן נהגו לצאת לרה"ר בכל תכשיטין שאסרו אותם מדינא, ומוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות, ויש שלימדו עליהם זכות ע"פ סברא אחרונה שכתבנו שלא אסרו לצאת בתכשיטין לחצר שאינה מעורבת, והשתא דלית לן רשות הרבים גמורה, הו"ל כל רשות הרבים שלנו כדין כרמלית דהויא כחצר שאינה מעורבת ומותר. וכתב מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' שמה סק"ב), שלעולם דעת מרן כמ"ש בסתם שגם רה"ר שלנו חשובה רשות הרבים, וא"צ ששים רבוא. ומ"ש בסי' שג הוא רק דברי מי שלימד זכות על הנשים. וגם שם בסי' שג סתם מתחלה שאסור לצאת בהן אף בחצר שאינה מעורבת, וכך דעתו להלכה. ע"כ. וכ"כ עוד בספרו מחזיק ברכה (סי' שג סק"ב). ושכן כתב בספר תוספת שבת (שם סק"ו לו). ע"ש. ...

ג) והנה המשנה ברורה (סי' שמה ס"ק כד) העיר על מ"ש מרן: וי"א שכל שאין ס' רבוא עוברים בו "בכל יום" אינו רשות הרבים, וכתב ע"ז, ואני חפשתי בכל הראשונים העומדים בשטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי שצ"ל כן "בכל יום". גם בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' קפח) נשאל על זה מרב אחד, וכתב הרב השואל שצ"ל שאין הכוונה שיעברו בפועל ס' רבוא בכל יום אלא שיהיה נמסר להם וראוי ללכת בו. והשיב לו המהרש"ם שכבר ישב על מדוכה זו הרב השואל בשו"ת בית אפרים (סי' כו), ורצה לחדש שהכוונה שיהיה מופקר ומתוקן לכך, והבית אפרים דחה דבריו, וכתב דבעינן שיעברו בו ס' רבוא בכל יום. וסיים המהרש"ם, ולכן נ"ל שאין שום הכרח לומר שלא כדעת הרב בית אפרים, ואין הכי נמי שכל עיר שאין מצוי בה, שיעברו בה ס' רבוא ביום אחד אין לה דין רשות הרבים. ע"ש. ותמיהני, איך לא ראו דברי הר"ן (ריש פרק במה אשה) בשם בעל התרומה, שכתב בזו הלשון: שעכשיו אין לנו רשות הרבים גמורה, דבעינן שיהיו עוברים ששים רבוא "בכל יום". ע"ש. וכן כתב הרמב"ן בחידושו לשבת (נז א) בשם בעל התרומה ז"ל: ועוד שאין עוברים בהם ס' רבוא בכל יום. ע"כ. וכבר הבאנו לעיל שכן כתב להדיא בה"ג (אספמיא עמוד 131). וכ"כ המאירי (שבת נז. עמוד ריג). וכ"כ רבינו ירוחם (נתיב יב חלק ד, דף ע"ג). ורבינו עובדיה (ר"פ הזורק). ע"ש. וע' בשו"ת אגרות משה חאו"ח ח"א (סי' קלט ענף ה) שישיב ג"כ על מדוכה זו. וע"ע בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' קפח) ד"ה ומעתה. ובשו"ת מנחת יצחק חלק ח (סי' לב) ד"ה והשאלה הב'. ע"ש*).

• איזה תנאי הלכתי חסר ובגללו אין להגדיר את הרחובות כיום כרשות הרבים מהתורה?

ד) ועינא דשפיר חזי להגאון מהר"י טייב בערך השלחן (סי' שמה סק"ב) שכתב, דמרן ס"ל שכל שאין ס' רבוא לא הוי רה"ר, כדברי היש אומרים כאן, שכן סתם למעלה בש"ע (סי' שג). וכן מוכח מפסק מרן (ר"ס שכה) שמותר לשלוח ע"י עכו"ם דבר מאכל דרך רה"ר לגוי אלם, או אם יש בדבר מפני דרכי שלום. ובב"י מבואר שכן הוא בהגמ"י (פ"ו מהל' שבת) בשם אור זרוע, לפי שאין לנו עכשיו רה"ר גמורה שיהיו ס' רבוא בוקעים בה. וכסברת היש אומרים כאן. ע"ש. ודלא כהברכי יוסף. ע"כ. [וכן הוכיח במישור בשו"ת בית אפרים (חאו"ח סי' כו דף מה ע"ג ד"ה ודברי, ודף מה ע"ד ד"ה אך), מדברי מרן הבית יוסף והש"ע (ר"ס שכה) שדעתנו נוטה יותר לדעת המקילין, דלא הוי רה"ר בלא ס' רבוא. ע"ש]. והוסיף בערך השלחן (סי' שג סק"ד), ע"פ מ"ש הרב בית דוד (סי' תט ותמא), שאם כותב מרן הדין בסתם כמו שהוא שנוי בתלמוד, ואח"כ כותב ויש אומרים וכו', דעתו לפסוק כדעת היש אומרים, כיון שבדברי הסתם לא כתב בפירוש הדברים שחולקים עליהם. וא"כ ה"נ שבסי' שמה כתב עיקר הדין כמות שהוא, ואח"כ פירש וי"א וכו' דעתו לפסוק כן וכו'. ע"כ. (וע"ע בפרי מגדים סי' שמה מש"ז סק"ו. ודו"ק). וכן כתבו גאוני ירושלים, בשו"ת אדמת קודש ח"ב (סי' ב) בנוסח השאלה, ובשו"ת שדה הארץ ח"ג (חיו"ד סי' י, דף כט ע"ג) שאין לנו דין רה"ר בזה"ז, כמ"ש מרן (בסי' שג סעיף יח). ע"ש....

• מה הסיבה ההלכתית בגללה יש לפסוק שהרחובות אינן מוגדרים כרשות הרבים?

ו... אולם הגאון החזון איש (סי' קז אות ה והלאה) הביא דברי המשנה ברורה בבאה"ל הנ"ל שקשה להקל וכו', וכתב, שבזמן הזה שכל השווקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הם רשות היחיד, שבכלם תמצא הרחוב מוקף ג' מחיצות דחשיב רשות היחיד, ההיתר של העירוב בצורת הפתח הוא היתר מרווח ומחווור לכרכים שלנו. ע"ש. וכן מבואר בתשובת הגאון רא"ז מרגליות שבספר משכנות יעקב מקרלין (סי' קיט), שברחובות שלנו שמתחברים זה עם זה, כגון שרחוב אחד ממזרח למערב,

ומקביל לו הרחוב השני, אפילו שניהם מפולשים מעבר לעבר, ורחוב השלישי מצפון לדרום וכו' נידונים כולם כרשות היחיד מן התורה וכו'. ע"ש. וזאת ע"פ הסברא שהביא הריטב"א בחידושו לישבת (ו א) בשם רש"י (עירובין ו א) ד"ה רשות הרבים, דהיינו שמכוון רשות הרבים שלה משער לשער, שיהא מפולש, דדמי לדגלי מדבר. וכתב ע"ז, שכן הוא בירושלמי, אלא שלא הסכימו בזה כל המפרשים. וכן הוא בחידושי הריטב"א (עירובין ו. עמוד מח) בשם רש"י. וע' בהערת הרה"ג המו"ל שם. וע"ע בראבי"ה (ס"ס שצא, עמוד תמוז) שכתב, וסבירא לן כפירוש רש"י (עירובין ו א) דלא הוי רשות הרבים אלא אם כן רחב שש עשרה אמה, ומפולש משער לשער, ולא תמצא כן בכל המלכות. וגם צריך שלא יהיה שם מעלות ומורדות, וכדגלי מדבר. וכן נראה לאבא מארי רבינו יואל. ע"ש. (וע"ע שם עמוד תמג). ע"ש. גם בשו"ת משנה הלכות ח"ז (סוף סי' סא) הביא מ"ש הגאון החזון איש (סי' קז) הנ"ל, שהואיל ורוב העיירות בדורותינו אין רשות הרבים מפולש מקצה העיר ועד קצה, כי הרחובות ההולכים ממזרח למערב מופסקים אח"כ מצפון לדרום, והוו כמוקפות במחיצות, ומש"ה לא נחשבות כדין רשות הרבים, וכתב שדבריו קילורין לעינים, ויפה כתב החזון איש שלפי זה ההיתר מחוור ומרווח לכרכים ועיירות שלנו. ע"ש.

גם בשו"ת מהר"י שטייף (סי' סח) כתב, מצאתי כתוב שהאור זרוע בהל' עירובין (סי' קכט) ס"ל דמהני צורת הפתח גם לרה"ר דאורייתא, אם יש מחיצות של הבתים משתי רוחות, וא"כ כ"ש בעיירות שלנו שהשווקים והרחובות מוקפים בבתיים מכל הצדדים. וכ"כ הרשב"א שלדעת הרמב"ם מהני צורת הפתח גם ברה"ר דאורייתא בכה"ג. וכן כתב בש"ע הגר"ז (סי' שסד ס"ד), שצורת הפתח מועילה מן התורה גם ברה"ר דאורייתא, ורק מדרבנן אין צורת הפתח מועילה לרה"ר דאורייתא. ונראה שעל זה סומכים בכל המקומות לתקן עירוב ע"י צורת הפתח דס"ל שאין לנו דין רה"ר כלל, ואף על פי שהמשנה ברורה בביאור הלכה כתב שהעולם שסומכים על הפוסקים דס"ל שאין לנו דין רה"ר בזה"ז, אין זו דרך כבושה הואיל ורוב הפוסקים ס"ל שיש דין רה"ר בזה"ז. אולם לפי מש"כ יש לנו סמך גדול בתיקון העירובין ע"י צוה"פ וכו'. ע"ש. וכ"ש לפי מה שנתבאר לעיל שרוב הפוסקים ס"ל שאין לנו דין רשות הרבים בזמן הזה ובצירוף מחיצות הבתים, ודאי שיש סמך גדול להתיר ע"י העירוב של צורת הפתח. וכ"כ ידידי הגאון רבי ישראל יעקב פישר נר"ו בשו"ת אבן ישראל חלק ח (סי' לו), שע"פ החזון איש הנ"ל, יש לנו היתר מחוור ומרווח דשפיר מהני עירוב רשויות על ידי צורת הפתח, ללא שום פקפוק. ע"ש. וכ"כ בשו"ת אור לציון ח"א (חאו"ח סי' ל), שיש להתיר עירוב שלנו של צורת הפתח ע"פ החזו"א. ע"ש. וכ"כ כיו"ב הגרי"מ אפשטיין בערוך השלחן (סי' שמה ס"ק כ). ע"ש. וכ"כ בירחון מוריה (חשון תשמ"ג עמוד ס). וע"ע בשו"ת דברי מלכאל ח"ד (סוף סי' ג). ובשמירת שבת כהלכתה (פרק יז בהערה כא). ע"ש. ועינא דשפיר חזי לרבינו הרא"ש בתשובה (כלל סח) שכתב לחכם אחד ר' יעקב ב"ר משה דבאלינסיא, שכבר נהגו בכל גלילות ישראל להתיר הוצאה במבואות המפולשים, ע"י צורת הפתח, והחכם הזה אסר לעשות כן, וכתב הרא"ש, ואני כבר הודעתך שאין בראיותיך לאסור שום ממש, והזהרתך שתחזור בך, אך הוגד לי שאתה עומד במרדך, ומכשיל את הרבים באיסור הוצאה בשבת, ולכן אני גוזר עליך לתקן המבואות בתוך שבועיים מהיום, ואם לא תתקן המבואות כאשר הורתני, אני מנדה אותך, שאתה בא לחלוק על כל גדולי ישראל שהיו עד היום הזה. ע"כ. אתה הראת לדעת כמה נצטער אותו צדיק על עשיית העירובין, להציל את ישראל ממכשול איסור הוצאה, וכדבר איש האלהים רתת.

- מה הסיבה ע"פ החזון איש לכך שאין להגדיר הרחובות כיום כרשות הרבים לענין שבת?

ואני בבקורי בארצות אמריקה ראיתי לצערי שהנשים שבאות בהמוניהן לבית הכנסת בשבת, באות עם התיק שעל כתפיהן, וכאילו איסור הוצאה ברשות הרבים לא קיים בכלל. ולכן הורתי לרבנים הסרים למשמעתי לעשות עירוב רשויות בניו ג'רסי, ושלא כדברי מי שרצה להחמיר בזה, וטעמו משום שיש לחוש ע"פ הרוב שעוברים ברשות הרבים במכוניות יותר מששים רבוא בכל יום, ולכ"ע הוי רשות הרבים, ולא מהני עירוב צורת הפתח לרשות הרבים. ואני אמרתי לו, שלדעתי מה שאמרו שצריך ס' רבוא עוברים בכל יום, היינו בהולכים רגלי, משא"כ הנוסעים במכונית שהיא רשות היחיד בפני עצמה, הרי לא מצאנו דוגמתם בדגלי מדבר, ואינם מצטרפים לששים רבוא. וכן מוכח בשו"ת ישועות מלכו (סי' כז) שהדרך שהולכת עליו מסלת הברזל (הרכבת), אף על פי שנוסעים שם אנשים רבים, לא מקרי רשות הרבים, יען שהאנשים הנוסעים בהם, מוקפים הם בקרונות שיש להם ארבע מחיצות, ומקורות, שהם רשות היחיד לכל הפוסקים, וא"כ על ידי נסיעת אנשים אלו לא מקרי רשות הרבים. ע"ש. והוא הדין לגבי הנוסעים במכוניות. וכן כתב בשו"ת מהרש"ם ח"א (סי' קסב), שכבר העלה הגאון בית אפרים (סי' כו) דבעינן דוקא עוברים ברגל, אבל העוברים במרכבות ועגלות אינן מצטרפים לס' רבוא, דבעינן דומיא לדגלי מדבר. ע"ש. ושוב ראיתי שכן כתב גם בשו"ת משנה הלכות חלק ז (סי' ס, דף מז ע"ד) ד"ה והנה. וכתב, שאף שבשו"ת אגרות משה (חאו"ח סי' קלט) כתב דלא מסתבר להקל מצד שנוסעים במכוניות שהן רשות לעצמן, מ"מ אין דבריו מוכרחים, ולדידן נ"ל דמסתבר ומסתבר לומר כן, דאנן בעינן שיהיה רשות לרבים להלך בו, וכאן אין רשות לבני אדם להלך באמצע הרחוב, כי הוא מיוחד למכוניות. וא"כ אין כאן רשות הרבים כלל. ע"ש. וכן נראה לי עיקר, ולכן צויתי לעשות עירוב רשויות של צורת הפתח להציל את אלה שעוברים להדיא על איסור הוצאה ברה"ר. ולרווחא דמילתא צויתי להכריז שכל האנשים שהם בני תורה, ולא נהגו להוציא מרשות לרשות כלל, ימשיכו במנהגם ולא יטלטלו. והעירוב נעשה רק להציל את אלה שנכשלים באיסור הוצאה. ואדרבה המחמיר שלא לעשות עירוב, חומרא הבאה לידי קולא היא, שגורם להמשיך את חילול השבת באיסור הוצאה לרה"ר, וכבר אמרו בביצה (טז סע"ב) על ההוא מרבנן שאסר לערב עירובי חצרות ביום טוב שחל בע"ש, ואמרו עליו שתחילת הוראתו לקלקולא, דכי מקלקלי ביה רבים היינו קלקולא. ולכן בודאי שזהו טעמו של הרא"ש שכתב בתקיפות נגד המחמיר בזה. וע"ע בשו"ת חתם סופר (סי' צט). ע"ש. וכן הורתי לעשות בלוס אנג'לס, והביאו ע"פ עצתי רב חשוב, חבר מועצה הדתית ירושלים, לתקן את העירוב כהלכה, וכן עשו. ושו"ר לידידי הגר"ש משאש נר"ו בשו"ת שמש ומגן ח"ג (חאו"ח סי' פד) שהסכים עמי להלכה ולמעשה, וכתב שדברי נכונים וברורים ואינם צריכים חיזוק. ע"ש.

• לפי הרב עובדיה יוסף מדוע 60 רבוא לא כולל גם את העוברים ושבים במכונית?

מסקנא דדינא שהנהגים היתר לטלטל בשבת ברשות הרבים ע"י עירוב של צורת הפתח, יש להם על מה שיסמוכו, ולדעת הרבה אחרונים אף לפי דעת מרן אפשר להקל. וכן כתבו גאוני ירושלים, שאין לנו דין רשות הרבים בזמן הזה, ולפ"ז העירוב של צורת הפתח מועיל לטלטל ברשות הרבים בזה"ז, אלא שהחרד לדבר ה' ונמנע לגמרי מלטלטל בשבת, תבא עליו ברכה, ומכל מקום רשאי הוא לתת למי שמטלטל לקחת לו מטפחת או סידור וכיו"ב, ואפילו הוא בר מצוה, והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם.

הרב עובדיה יוסף, הזכיר את דברי הרב משה פיינשטיין, שטען שיש להחשיב במסגרת 60 רבוא גם את הנוסעים במכונית. הרב פיינשטיין, בתשובתו הוא דן בשאלות נוספות הקשורות הקשורות לרלה מי נכלל במסגרת 60 רבוא.

הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חלק או"ח ה סימן כח

ב. הטעם שאין נפקא מינא במה שהילוך אנשים ברה"ר הוא במכוניות ומצד הסברא בעלמא שאלו ההולכים במכוניות (קארס) שהם לעצמם רה"י לא יצטרפו, ... מה לנו איך שעוברים אם ברגל או ברכבות ומכוניות. דמה שתוך המכוניות הוא רה"י, הא על כל פנים רשות היחיד זה הרי הוא אינו קבוע לשכון בו אלא נעשה רק להעברת אינשי. ולא נחשב כלל שמכוניות הולכים אלא שאינשי הולכים על ידי המכוניות לאיזה מקום ע"י דרך זו. ..עכ"פ המכוניות וודאי הם בדין הליכת האינשי על ידם, והם מוציאים אותן מרה"י לרה"ר, ומעבירין אותן בכל הדרך שהאינשי רוצים לילך, ולא שהמכוניות הולכות, וא"כ ודאי יש להחשיבם במספר הס' ריבוא.

ד. אם ע"י חוק המלכות וסימני אור אדום ומלת עצור נתמעטו העוברים משיעור ס' ריבוא, אין לו דין רה"ר, מצד שליכא עכ"פ ס' ריבוא עוברין. אבל ברור שהעוברין ושבין נתרבו על ידי חוק המלכות וסימנים דאור אדום ועצור, שעל ידי זה ליכא סכנה וגם לא דוחק לעבור, כמו שהיו אילו לא היה חוק המלכות והסימנים. ומניין לנו לומר חידוש כזה שרה"ר הוא דווקא מקום שהמלכות מניח להיות הפקר, שיוכל כל אחד לילך ולרוץ כרצונו אף שע"י יזיק לחברו. אלא ודאי דהמלכות צריך לסדר איך שילכו האינשי באופן שלא יזיקו, ולא נגרע מחשיבות רה"ר בשביל זה. ומדיני התורה בשביל החיוב דאסור להזיק אסור לאדם לרוץ ברה"ר, וכדומה כל דבר הגורמין להזיק. והתורה מקפדת יותר על האינשי ברה"ר שיזהרו בהילוכם ובכל מה שעושין ברה"ר, שילכו ויעשו באופן שלא יגרמו היזק לאינשי, שבשביל זה איכא מניעה לאינשי שלא יוכלו לילך ברה"ר כרצונם. ובפרט במדבר שכל חניותיהם והליכתם היה על פי ה', והיה רה"ר. וכל אלו המניעות שמונעות הליכות שיכולין להזיק מרבות הליכה דאינשי ולא פוחתות, ואם עוברין ס' ריבוא הוי בדין רה"ר לכו"ע.

י. אם רחוב שאדם אינו רשאי להשתמש בו כרצונו נחשב רשות הרבים וטעם התשיעי שכתב, דרה"ר הוא אדם רשאי לעשות ולילך בו כרצונו בלא שום עיכוב, בין על ההילוך בין על התשיעי, ובעיני נמי דניחא תשמישתיה. ולכן כיון דברה"ר דידן אסורין להעמיד חפציו ברה"ר, ואסורין להשתמש ברה"ר, וגם נענש מחוק המלכות, וגם אין יכולין לילך גם במכוניות כרצונו, לא לאט ביותר ולא במרוצה ביותר, אין זה רשות הרבים, הם דברים תמוהין. הא מדיני התורה יותר אסורין מדיני האומות. דהא אסור לרוץ ברה"ר ואף לא לעמוד ואסור מלהשתמש בכל דבר המונע לרבים מהלוך. ורק איזה דברים קטנים איכא שהוא הכרח גדול, שהוצרך יהושע בן נון להתנות כדאיתא בב"ק דף ל' ע"א. וגם הפקירו שכל הקודם זכה כדאיתא שם ובסוף ב"מ. ובפרט ברה"ר דעברי ביה ריבוי גדול אף פחות הרבה מס' ריבוא. עכ"פ רה"ר אינו מקום שרשאי כל אדם לעשות בו מה שרוצה, אלא אדרבה אינו רשאי לעשות בו כלום, ומדין התורה יש עוד יותר להחמיר ממה שמחמירין מצד חוקי המדינה. וכן היה הדין במדבר, וזהו עיקר רה"ר. ...ואין כוונת לשון מופקר לכל שכתב הבית אפרים, שיהיה כל אדם יכול לילך ולרוץ ולעשות כל מה שרוצה, שדבר כזה ליכא כלל, שהתורה אסרה ואף תנאי לא מהני. אלא מופקר לעבור בו לכל הדברים כדין התורה והמדינות.

יב. אם רשות הרבים שצריכים לשלם תמורת המעבר בה, חשובה רשות הרבים וטעם הי"א שכתב, כבר כתבתי מה שאין מניחין לעבור רוב הדרכים הגדולים בלא תשלומין בעד כל מכונית ומכונית, אם אך לא נגרע משיעור הס' ריבוא שצריך לחשיבות רה"ר, הוא בדין רה"ר. לא רק

כשהתשלומין הוא בשביל מה שהוציאו לתיקון הדרך, אלא אפילו שהוא למס בעלמא. שאין פירוש רה"ר עניין הפקר, שהמלכות והמדינה לא ישלטו שם ולא שום דין מדיני התורה. אלא וודאי דאיכא דינים מהתורה על כל אדם איך להתנהג ברה"ר בהילוכו וברכיבתו על בהמה, כ"ש בהליכה במכונית. וכן פשוט בזמן שהיו ישראל על אדמתם והוצרכו להוציא ממון לתקן איזה רה"ר, היה להב"ד ג"כ רשות לקבוע שגיבוי דמי התיקון יהיה באופן זה, אם זה הוא יותר טוב להגבייה. ומסתבר שלא היה נגרע בשביל זה חשיבות רה"ר, כשלא נגרע מספר העוברים דס' ריבוא, להמצריכים ס' ריבוא עוברין. ולהאין מצריכין מספר עוברין, היה בחשיבות רה"ר כמו בעוברים בלא תשלומים. דהא וודאי אירע תיקון הרחובות הרבה פעמים כמעט בכל שנה, כדאיתא ריש שקלים וריש מועד קטן. ואם היה בשביל זה חילוק בדין הוצאה ברחובות אלו בשבת, היה לגמ' למינקט דין זה באיזה מקום. שלכן אף שאין זה ראייה ברורה, איכא קצת משמעות לזה.

הרב פיינשטיין עסק בתשובה במספר נושאים המגדירים מי נכלל בין ה-60 רבוא, ובהגדרת רשות הרבים.

- מדוע הנוסעים במכונית נחשבים גם הם כחלק מה-60 רבוא?
- מדוע עצירה בעקבות רמזור אדום לא מבטל את הגדרת המקום כרשות הרבים?
- מדוע העובדה שיש להשמע להוראות התמרורים לא פוגעת בהגדרת המקום כרשות הרבים?
- מדוע תשלום עבור מעבר לא מבטל את הגדרת המקום כרשות הרבים?

גם הרב שלמה זלמן אויערבך דן בשאלה דומה לשאלות בהם דן הרב פיינשטיין.

הרב שלמה זלמן אויערבך, שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סימן ס

בדבר מה שכתב לחדש דהיכא שאסור עפ"י חוקי המלכות לעבור ברגל ברה"ר והכביש מיועד רק למכוניות, א"כ רק הצדדים מיועדים להליכת רבים ושם אין בו דין רה"ר. הנה כאן בא"י יש כביש שבין ת"א וחיפה שמיועד רק לבעלי רכב בלבד ולא להולכי רגל ואע"פ כן הסתפקתי דמ"מ הואיל ומקום הזה מיועד לרבים לעבור בו ברכב דאפשר דחשיב שפיר כרה"ר (אם יש ששים רבוא), אולם ברחוב אחד אלא שאמצעיתו מיוחד רק לבעלי רכב אפשר דהרי זה דומה לרחוב שחציו מיועד לגברים וחציו לנשים, או חציו למבוגרים וחציו לילדים, באופן שרק כולם יחד יש ס' רבוא וכי נאמר דאין זה חשיב רה"ר, וכיון שכן אפשר דה"ה כשמיועד רק לרכוב כמהלך ולא להולך ממש, ועכ"פ האמצע דמיועד לרוכבים בלבד אינו חשיב כמפסיק בין שתי המדרכות שמן הצד.

- מדוע העובדה שלא ניתן לחצות הכביש רגלית לא מבטל את הגדרת המקום כרשות הרבים?

הלכה לפעשה

הרב יצחק יוסף, אורח חיים סימן שמה

ב. איזהו רשות הרבים? רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים, ואין להם חומה, ואפילו יש להם חומה, אם הם מפולשים משער לשער, הוי רשות הרבים. אפילו אין ששים ריבוא עוברים בו בכל יום. ויש אומרים שאם אין ששים ריבוא עוברים ברחוב זה בכל יום, אינו רשות הרבים דאורייתא, ויש שכתבו שגם מרן השלחן ערוך דעתו כן. ויש שהוסיפו שהנוסעים ברכב אינם נחשבים בכלל רבים בוקעים בו.

ג אסור מן התורה להוציא איזה דבר מרשות היחיד לרשות הרבים, או להכניס דבר מרשות הרבים לרשות היחיד, כל שעוקר מרשות אחת ומניח ברשות השניה. וכן אם עוקר חפץ ברשות הרבים, ואחר שהעבירו ד' אמות ברשות הרבים הניחו, חייב משום מוציא. ומדברי סופרים אסור אף אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר.

ד בזמנינו התקינו עירוב ברוב המקומות בארץ ישראל, והנוהגים לסמוך על עירוב זה הנעשה בצורת הפתח, יש להם על מה שיסמוכו, ולדעת הרבה אחרונים אף לפי דעת מרן השלחן ערוך אפשר להקל בזה. וכן כתבו גאוני ירושלים, שאין לנו רשות הרבים דאורייתא, שיש אומרים שאין רשות הרבים אלא כשהולכים באותו רחוב בכל יום שש מאות אלף איש, ויש אומרים שכן הוא דעת מרן השלחן ערוך. ויש אומרים שאין רשות הרבים אלא במפולש מעבר לעבר, כמו דגלי מדבר. ויש אומרים שהנסיעה ברכב אינה בכלל רבים בוקעים בו. וחזי לצרף כל הסברות הנז' לספק ספיקא להקל לסמוך על העירוב. ומכל מקום ראוי ונכון לדין לחוש לכתחלה לסברת האומרים שיש לנו רשות הרבים בזמן הזה מדאורייתא, ולזה לא יועיל העירוב. אבל מעיקר הדין במקום צורך כל שהוא אפשר לסמוך על העירוב הנעשה כאן בארץ ישראל, וכשאינן צורך הכרחי לטלטל ראוי להחמיר שלא לטלטל כלל.]

הנה בילקוט יוסף שבת כרך ב' ריש סימן שא, כתבנו בהערה לצדד להקל לסמוך על העירוב גם לדין, אלא שדעת מרן אמו"ר היתה בזמנו שלא לסמוך על העירוב, ולא להסתמך על הספיקות בזה, במה שנראה נגד דעת מרן הש"ע. ובפרט שהמרחק בין העמודים שעליהם מונח החוט העירוב הוא יותר מעשר אמות בין עמוד לעמוד. אולם אחר שנים יצא לאור שו"ת יביע אומר חלק ט', ושם בחלק אורח חיים סימן לג, וסימן לה, הראה פנים למקילין בזה גם לדין, מכח צירוף כמה ספיקות [שחלקן הובאו כבר בילקוט יוסף הנז']. ומכל מקום גם כיום הוא עצמו מחמיר שלא לטלטל כלל בשבת, וכן מורה לכתחלה שטוב להחמיר שלא להסתמך על העירוב. והוא בגדר חומרא. וראה עוד בשבת ה' מהדורת תשס"ד עמוד שצט, ובירחון קול תורה אב תשס"ג עמ' נג.

ה במקומותינו שיש עירוב ברוב המקומות בארץ, אפשר להקל יותר להוציא המטפחת בשבת בשינוי, וכגון שנותנים את המטפחת בחגורה, וכדומה. ויש שנוהגים להחמיר גם בהוצאה שלא כדרכו, ואינם מסתמכים כלל על העירוב גם לענין הוצאה בשינוי, ואף שהמקילים בזה במקום צורך יש להם על מה שיסמוכו, מכל מקום לכתחלה נכון יותר להחמיר לגמרי שלא לסמוך כלל על העירוב. ולכן היכא דאפשר יניחו מערב שבת את המטפחת והחומש בבית הכנסת, שלא יצטרכו לטלטל אפילו בשינוי בשבת.

ו הנוהגים שלא לסמוך על העירוב, ואינם מטלטלים בשבת, אם אירע להם איזה מקרה שהוכרחו לטלטל בשבת, אינם צריכים לעשות התרה על מנהגם, שמאחר ואין בדעתם להפסיק ממנהגם זה לגמרי, אלא באופן חד-פעמי, אינם צריכים התרה.

ז הסומכים על העירוב יכולים לסמוך עליו גם באופן שאין חוט העירוב מתוח ככל הצורך, אלא יורד מעט למטה, ואינו בקו ישר, שכבר פשט המנהג שלא לחוש למחמירים בזה.

אמונה

ר' צדוק הכהן מלובלין - דובר צדק עמוד ד

על דבר זה נתייסדה כל מסכת עירובין ולימודיה - לעשות מרשות הרבים רשות היחיד. ודבר זה תיקנו שלמה המלך ע"ה הבונה בית המקדש ועשה לתורה אזנים (עירובין כ"א ב) רצה לומר בית אחיזה שמצוות התורה כולה במעשה.

אמרי אמת במדבר פרשת קרח שנה תרצ

בזוה"ק (ח"ג קעו א) קרח חלק על שלום ועל שבת בגין דשמא קדישא שלום איקרי וכו' ומאי היא שבת דאיהי שלמא דעלאי ותתאי וכו', ...עירובי חצירות נתקנו משום דרכי שלום, שבערב שבת מתבטלין כל החילוקי דעות והעירוב מאחד את כולם לשבת, שהעירוב עושה את רשות הרבים לרשות היחיד, בשם האריז"ל (שער הכוונות קידוש דרוש א) עירו"ב הוא שם ע"ב ושם רי"ו, שם החס"ד ושם הגבור"ה, שעל ידי העירוב חל שם שמים ומתאחדין שתי המדות, וזהו שבת דאיהי שלמא, קרח חלק על שלום ועל שבת שלא היה לשם שמים, שבת שמא דקוב"ה (זוה"ק ח"ב פח ב), ואיתא (עי' שפ"א בהעלותך תרס"א) דמשה רבינו היה תמיד בחינת שבת, השבת מסייע שיוכלו לעשות לשם שמים, וכשנמשכין אחר שם שמים יכולין להתעלות.

הרב מאיר שמחה הכהן מדוינסק, משך חכמה שמות פרשת ויקהל פרק לו פסוק ו -

ח

(ו) "ויעבירו קול במחנה וכו' אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא". ...הנה אמרו דלענין רשות הרבים בעי שיהיו ששים רבוא בוקעין בו, ובפרק קמא דעירובין דף ו, א פירשו בתוספות דעיקר קאי על מנין המפורש בתורה יעויין שם. וכונתם דכתוב בהעלותך (במדבר יא, כא): "שש מאות אלף רגלי העם וכו'", אלמא מקפיד אזה והנה המותר על שש מאות אלף היו שלושת אלפים וחמש מאות וחמשים - לא היו מגיעים לרבוא, לכן כללות המנין שש מאות אלף היו שקליהם לעמודי המשכן. אבל מה שאינו מגיע לרבוא - המה האלפים הנותרים - היו שקליהם וויס לעמודים בחצר אהל מועד (שמות לח, כח). ולכן אמרו בפרק שלושה שאכלו (ברכות מט, ב): ברבוא אומר "אלקי צבאות יושב הכרובים", שפחות מרבוא אינו במשכן אהל מועד ששם יושב הכרובים, רק בחצר אהל מועד. וכיון שכן אתי שפיר מה שעשתה ההשגחה העליונה, שמשה ישכח למנינו את הוויס לעמודים, שלולא כן היו מתרעמים האנשים ששקליהם היו מחוץ למשכן מושב הכרובים. לכן להורות שלא עשה במכוון, ולא יתרעמו עליו על שנתן אלו השקלים מחוץ למשכן [וכמו שאמרו סנהדרין דף יז, א: 'והריני מטיל קנאה'] שכת, להורות שהדבר נעשה שלא במתכוון, לא רמיא אדעתיה, ולכן שכתן. וזה כוונת המדרש רבה פקודי (נא, ו): אמר לו משה אלה פקודי המשכן, כך וכך יצא על המשכן, עד שהוא יושב ומחשב שכת (באלף ושבע מאות ושבעים וחמשה שקל מה שעשה וויס לעמודים). התחיל יושב ומתמיה, (אמר עכשיו ישראל מוצאים ידיהם לאמר משה נטלן!) מה עשה? האיר הקדוש ברוך הוא עיניו (וראה אותם) עשויים וויס לעמודים. אותה שעה נתפייסו כל ישראל על מלאכת המשכן. (מי גרם לו? על ידי שישב ופייסן, הוי "אלה פקודי המשכן". עכ"ל המדרש). שהיו רואים שעשה זה שלא במכוון.